

11.11.2019

Czasopismo

Horror(y) dzieciństwa i dojrzewania

Pojęcie horroru stosowane jest w literaturoznawstwie i filmoznawstwie jako kategoria genologiczna. Jako kategoria estetyczna bywa z kolei odnoszone do rozmaitych tekstów kultury: utworów literackich, komiksów, filmów i seriali, ale też spektakli teatralnych czy gier wideo. Anita Has-Tokarz w monografii *Horror w literaturze współczesnej i filmie* (2010) uznaje go wręcz za kategorię „oznaczającą efekt [przerażenia], jaki tekst [kultury] wywiera na odbiorcy” (s. 51). Trzeci numer „Dzieciństwa. Literatury i Kultury” chcielibyśmy poświęcić związkom dzieciństwa i dojrzewania z horrorem – pojmowanym we wszystkich wskazanych znaczeniach – widocznym w trzech obszarach problemowych.

Po pierwsze: **dziecko w horrorze**. Kultura, zwłaszcza popularna, z upodobaniem obsadza postaci dziecięce w roli istot niepokojąco zagadkowych, mediumicznych, budzących grozę, demonicznych, a nawet oprawców – choć i w roli ofiar, jednostek otaczanych szczególną ochroną, obiektów zainteresowania rozmaicie postaciowanego zła, jak również bohaterów i bohaterki, którzy jako jedyni potrafią owo zło pokonać. Z przykładów dziś już klasycznych dość przypomnieć nastoletnią Regan z *Egzorcysty* wyreżyserowanego przez Williama Friedkina, młodego antychrysta z serii *Omen*, dziecięce postaci z prozy Stephena Kinga – jak *Lśnienie*, *Dzieci kukurydzy*, *Smętarz dla Zwierzaków*, *To* – i ze słynnych ekranizacji tych utworów. Takie figury – dziecięce demony, ale i dziecięcy wybawcy – pojawiły się także w ostatnich latach w wielu głośnych filmach, np. *Cichym miejscu* Johna Krasinskiego, *Babadooku* Jennifer Kent czy *Dziedzictwie. Hereditary* Ariego Astera; w serialach, by przywołać antologię *American Horror Story* Ryana Murphy’ego i Brada Falchuka, *Stranger Things* braci Dufferów, *Nawiedzony dom na wzgórzu* Mike’a Flanagana (luźno oparty na powieści Shirley Jackson); w grach wideo, np. *The Last of Us* studia Mighty Dog i serii *Americana* McGee o Alicji; wreszcie w literaturze – jak już zekranizowana powieść *Nie otwieraj oczu* Josha Malermana. Warto też wspomnieć o ujęciach innych niż anglosaskie: o dziecku grozy, jakie prezentują klasyki japońskiego horroru, gdzie jest ono uosobieniem tragizmu oraz tajemnicy i gdzie dzieciństwo stygmatyzowane bywa niewyobrażalnym cierpieniem, spod którego jarzma bohaterowie i bohaterki nie mogą się wyzwolić (tu np. *The Ring. Krąg* oraz *Dark Water*, reż. Hideo Nakata; *Klątwa Ju-on*, reż. Takashi Shimizu); o hiszpańskich, portugalskich, meksykańskich, południowoamerykańskich reprezentacjach powiązanych z folklorem, podaniami

wierzeniowymi, baśniowością, jak *Labirynt fauna* Guillermo del Toro i *Sierociniec* J. A. Bayony; o okrutnych dzieciach z dzieł niemieckich i austriackich, np. *Widzę, widzę* Veroniki Franz i Severina Fiali. Chcielibyśmy przyjrzeć się sposobom wykorzystywania dziecięcych postaci zarówno w klasyce gatunku, jak i najnowszej produkcji kulturowej.

Po drugie: **horror dla dzieci i młodzieży**. W ostatnich kilkunastu latach mamy do czynienia z renesansem literatury grozy dla młodych odbiorców. Literackie korzenie tego typu utworów sięgają tradycji XIX-wiecznej i, *inter alia*, tzw. pedagogiki strachu, a w XX w. klasyczne przykłady wyszły spod piór m.in. Johna Bellairsa, Zilphy Keatley Snyder i Phyllis Reynolds Naylor. Dziś zaś wielu twórców eksponuje zarówno ludyczny, jak i refleksyjny wymiar grozy – np. Daniel Handler (Lemony Snicket), Ian Ogilvy, Chris Priestley czy Neil Gaiman, a w Polsce Marcin Szczygielski i Grzegorz Gortat. Problematyka horroru w tekstach kultury dla niedorosłych współcześnie stała się przedmiotem rozważań wielu badaczy: w Polsce – przede wszystkim Katarzyny Slany, za granicą – m.in. Jessiki R. McCort, Michaela Howartha, a także Anny Jackson, Karen Coats i Rodericka McGillisa, Moniki Flegel, Christophera Parkesa, Chloé Germaine Buckley, K. Shryock Hood, Laury Hubner. Pragnąc kontynuować podjęte przez nich dociekania, chcielibyśmy zaprosić autorów i autorki do rozważań nad strategiami tworzenia horrorów dla młodych odbiorców – nie tylko literackich, lecz także reprezentujących inne media, m.in. filmów, seriali telewizyjnych, gier wideo, komiksów.

Po trzecie wreszcie: **dzieciństwo i dojrzewanie jako horror**. W tym obszarze problemowym pojęcie horroru będziemy rozumieć najszerzej. Tego typu wątki i motywy pojawiają się w twórczości skierowanej zarówno do odbiorców dorosłych (w tym w utworach o charakterze biograficznym i autobiograficznym), jak i niedorosłych. Dominacja nurtu arkadyjskiego w tekstach kultury dla dzieci i młodzieży należy już do przeszłości; od kilku dekad występuje wyraźna tendencja do poruszania tematów drastycznych, dotąd tabuizowanych, takich jak przemoc domowa, wykorzystanie seksualne, uzależnienia, samobójstwa itd. Głośny serial telewizyjny stworzony przez Briana Yorkeya *13 powodów* (adaptacja powieści Jaya Ashera), *Euforia* Sama Levinsona, powieść *Charlie* Stephena Chbosky'ego i wyreżyserowana przezeń ekranizacja, *Nostalgia Anioła* Jodi Picoult i filmowa adaptacja tej powieści w reżyserii Petera Jacksona, *Dom nie z tej ziemi* Małgorzaty Strękowskiej-Zaremby, *Książka wszystkich rzeczy* Guusa Kuijera czy też transgresywne picturebooki (jak te autorstwa Gro Dahle i Sveina Nyhusa) to tylko kilka z bardzo licznych przykładów. Jeszcze innym zagadnieniem jest horror dzieciństwa i dojrzewania w dystopiiach oraz narracjach postapokaliptycznych, tych przeznaczonych dla dorosłych odbiorców (*Opowieść podręcznej* Margaret Atwood wraz z serialem inspirowanym tą prozą, *Droga* Cormaca McCarthy'ego oraz film na jej podstawie) oraz tych młodzieżowych (*Igrzyska śmierci* Suzanne Collins, *Niezdolna* Veroniki Roth i ekranizacje tych dzieł, *Meto* Yves'a Greveta) i dziecięcych (*Woolvs in the Sitee* Margaret Wild i Anne Spudvilas). Problemy społeczne mające destrukcyjny wpływ na dzieciństwo i adolescencję, a

odzwierciedlające się bądź ekstrapolowane w tekstach kultury, to zatem kolejne zagadnienie, do którego eksploracji zachęcamy autorów i autorki.

Zapraszamy do podjęcia rozważań nad różnymi aspektami relacji między dzieciństwem i dojrzewaniem a horrorem w rozmaitych tekstach kultury, przeznaczonych dla różnych grup odbiorców. Interesują nas artykuły przekrojowe i studia przypadków, opracowania dotyczące dzieł XIX-, XX- i XXI-wiecznych. Wskazane przez nas trzy obszary problemowe – **dziecko w horrorze, horror dla dzieci i młodzieży, dzieciństwo i dojrzewanie jako horror** – nie wyczerpują oczywiście tak złożonego zagadnienia, więc redakcja jest otwarta także na inne propozycje, wykraczające poza zaproponowane tematy.

Zapraszamy również do przesyłania tekstów niezwiązanych z tematem numeru do działów **Varia** i **Recenzje**.

Termin zgłaszania artykułów: **31.01.2020 r.**

Słowa kluczowe: horror, dzieciństwo